

QARS-KAĞIZMAN SƏNƏT ƏNƏNƏLƏRİ VƏ AŞIQ-ŞAIR SADIQ MISKINI

Yrd.Doç.Dr.Naile ASKER*

XÜLASA

Məqalədə Qars-Kağızman aşığı, Sadiq Miskini imzası ilə yazan, yazdıqlarını sazında yaşadan Şərqi Anadolu aşiq ənənəsinin müasir davamçısı Sait Küçük sənəti və sənətkarlığından söz açılır. Milli mədəniyyətə dəyərli töhvələr verən Sadiq Miskini eyni zamanda bir çox aşiq havaları yaradan musiqişünasdır. Yazı üslubu, texnikası, dili, qədim aşiq rədiflərinə sadıqlığı ilə yanaşı sərbəst və klassik şeir nümunələri də yaradan şair-aşiq regional mühitin və ənənənin davamçısı olaraq ələ alınır. Şeirləri və şeirlərinin dili əsasında yaradıcılığı təhlil edilərək sənətinə işıq tutulur.

Anahtar Kelimələr: *Qars, Kağızman, aşiq, Sadiq Miskini, şeir, saz*

KARS-KAGIZMAN ART TRADITIONS AND MINSTREL-POET SADIG MISKINI

ABSTRACT

It is investigated ashuk Kars-Kagizman, writing under the pen name Sadig Miskini, the modern successor of Eastern minstrel tradition, Said Kucuk's art and his creative work in the article. Sadig Miskini – providing a valuable contribution to national culture is generating a minstrel songs and also musicologist. He had original writing style, writing techniques, language. In addition to the loyalty of the old minstrel poetry poet-minstrel is successor of the regional environment and tradition. His creativity will be analyzed on the basis of the language of poems and poetry.

Keywords: Kars, Kagizman, minstrel, Sadig Miskini, poetry, saz

Aşıqlıq ənənəsi türk mədəniyyət tarixində əhəmiyyətli yerə sahibdir. Bu ənənə əsrlərlə davam edən sənət sınaqlarından keçərək cilalanmış, özünəməxsus ifa tərzinə, yaradıcılığa malik, öz qayda-qanunları olan bir sənət sahəsi kimi inkişaf etmişdir. Aşiq ədəbiyyatı, ozan-baxşı ənənəsinin dəyişməsi və tamamilə ortadan qalxması ilə XV-XVI əsrdən sonra Azərbaycanda və Anadoluda çiçəklənmişdir. XVII əsrin sonlarından başlayaraq Qafqazda, İran və Şərqi Anadoluda aşiq mühitlərinin çiçəklənmə prosesi davam edirdi. Bu ərazilərdəki mühitlər aşiq sənətinin fərqli və ortaq xüsusiyyətlərinə, yerləşdiyi coğrafiyaya, havacatlara və s. görə bir-birindən kifayət qədər fərqlənirdi.

Həyat və yaradıcılığından bəhs edəcəyimiz, şeirlərindən nümunələr verəcəyimiz ozanımızın yaşadığı coğrafiya və mənsub olduğu aşiq mühitləri haqqında qismən təsəvvür yaratmaq üçün bu bölgəni şərh etməyə ehtiyac olduğunu düşünürük. Şimal-şərqi Anadolu və ya yazılı mənbələrdə qeyd olunduğu kimi, qərbi Qafqaz ərazisində yerləşən Axıska, Ağbaba-Çıldır, Qars-Gümrü-Kağızman aşiq ənənəsi XVII əsrin sonlarından üzü bu yana məhsuldar şəkildə türk aşiq sənətinə xidmət etmiş, bir-birindən ustad sənətkarlar yetişdirmiş, aşiq ədəbiyyatı fonduna dəyərli poeziya və dastan nümunələri bəxş etmişdir. XIX əsrin əvvəllərinə qədər tək bir üsul-idarənin – Osmanlı dövlətinin hüdudları içərisində yaşamış bu aşiq sahəsi təəssüf ki, siyasi və milli zəmində olan çəkişmələr, sərhədlərin yenidən çizilməsi və millətlərin köç

* Azərbaycan, Folklor Enstitüsü, "Dede Korkut" Anabilim Dalı, qaracantali@live.com

nəticəsində bu gün yalnız Qars və Çıldır bölgəsində öz qədim ənənəsini davam etdirir (Əskər 2016: 13-17).

Axıska, Ağbaba-Çıldır, Qars-Gümrü-Kağızman ərazisini əhatə edən bu aşığı mühitinin vahidliyi pozulduqdan sonra istədiyi əraziyə maneəsiz gedib-gələ bilməmiş aşıqlar üçün bu vəziyyət yaradıcılıq və sənətkarlıq cəhətdən böyük çətinliklər yaradırdı. Bunun nəticəsində də vahid aşığı məktəbi arasında qopmalar və əlaqəsizliklər yaranmağa başladı.

Axıska bölgəsində 1944-cü ilə qədər öz fəaliyyətini davam etdirən aşığı ənənəsi təəssüf ki, bu gün mövcud deyil. Tarixi türk torpaqları üzərində rus dəstəyi ilə qurulmuş Ermənistan adlanan ölkə ərazisində qalmış Ağbabada isə türk mədəniyyətinin daşıyıcıları və təbliğatçıları olan aşıqlara təzyiqlər göstərilirdi və mümkün olduğu qədər ictimai həyatdan sıxışdırılıb çıxarmaq prosesi gedirdi. Nəhayət, 1988-ci ildə Qarabağ savaşı başladığı vaxt bütün türk əhalisinin Ermənistandan qovulması ilə bu aşığı məktəbinin çox məhsuldar hissəsi hesab edilən Ağbaba qolu da tamamilə süqut etdi. Günümüzdə qədim türk aşığı ənənəsinin tərkib hissəsi olmuş, amma az qismi ilə yaşamağa məcbur olan bu aşığı mühitinin həyatda qalması üçün Qars-Çıldır aşıqlarının üzərinə böyük məsuliyyət düşür (Əskər 2015: 30).

Bu gün klassik aşığı ənənlərindən uzaqlaşmış kimi görünə də, aşığı-şairlər, müasir ozanlar Qars və Çıldırda, ümumiyyətlə, şərq Anadolu da yaşayırlar və ifadə tərziləri ilə, qədimdən bəri aşığı şeirində istifadə olunan tanış rədiflərlə, poetik məzmun və ahənglə lirik və ictimai-siyasi şeirlər yaradırlar. Bu ozanlardan biri də şimal-şərqi Anadolu aşığı mühitinin Qars-Qağızman hissəsində yaşayan və yaradan aşıqlarından olan Sadiq Miskindir.

Əsl adı Sait Küçük olan Sadiq Miskini 1964-cü ildə Qarsın Kağızman bölgəsində dünyaya göz açmış, şimal-şərqi Anadolu aşığılıq ənənəsi və poeziyası ilə böyümüşdür. O, şeir yazmağa və saz çalmağa orta məktəp illərində başlamışdır. Yaradıcılığa sərbəst şeirlə başlayan Miskini zamanla saz çalmağa və heca vəznində şeirlər yazmağa başlamışdır. Axıcı bir dili və üslubu olan şair heca və qafiyəni ustalıqla istifadə edə bilməmiş, aşığı şeiri janrlarında al-əlvan mövzularda yüzlərcə şeir yaratmışdır (<https://www.msxlab.org/forum/muzik-tr/29251-sait-kucuk-asik-miskini.html>).

Sadiq Miskininin şeirləri "Sevənlərə könül verdim", "Başqa doğsun yarınların günəşi", "Gəlsin deyə arzulamış yar məni", "Mülki- Suxan" kitablarında toplanmışdır. O, şairliyi ilə yanaşı həm də yorulmaz bir tədqiqatçıdır. Şairin bölgənin tarixi, folkloru, etnoqrafiyası ilə bağlı bir çox tədqiqat əsərləri işıq üzünə görmüşdür. Bunlardan "Kağızmana ismarladım nar gələ", "Bir ozanın telindən", "Çöz məni", "Könül telindən", "Kağızmanda yaşanan rus zülmü və erməni məzalimi", "Kağızmanlı Hifzi", "Milli mücadələ", "Aşığı Mahmud İşıq: həyatı-sənəti-şeirləri" və s. kitablarını misal göstərə bilərik (Əskər 2013: 153).

Öz yazdığı şeirləri klassik aşığı havalarında və özünün yaratdığı orjinal havalarda çalib-oxuyan ozanımız həm də başqa sənətkarlara ilham mənbəyi olmuşdur. Bu gün Sadiq Miskini şeirlərinə müxtəlif sənətkarların bəstələdiyi mahnıları Türkiyənin məşhur müğənnilərindən olan Arif Sağ, Songül Karlı, Səhər Dilovan, İsmail Özden və s. tərəfindən oxunaraq geniş əks-səda doğurur.

Türkiyə mətbuatında şair-aşığın sənəti və yaradıcılığı haqqında kifayət qədər məlumata rast gəlmək olar. Onun əsərləri tədqiq olunmuş, yaradıcılığı haqqında məqalələr və “Yaşayan tarix Sadiq Miskini” adlı kitab yazılmışdır. Şairin şeirləri müxtəlif toplu və antalogiyalara daxil edilmişdir. Bölgəyə hakim olan Azərbaycan dilinin yerli ləhcəsi ilə yazıb-yaradan aşığın adı isə Azərbaycan oxucusu üçün yenidir.

Türk aşiq poeziyasına və klassik ədəbiyyata dərinədən vaqif olan aşiq Miskininin əruz vəznü ilə də yazdığı məlumdur. O, eyni zamanda klassik ədəbiyyatın bütün ölçülərinə cavab verən qəzəlləri ilə də şöhrət qazanmışdır:

Gündüz Qaf dağı ardında, çox yaxın canan gecələr,
Röyalarda anı mənə hey eylər ehsan gecələr.

Gecələr ki fürsəti-dəm, yarım ilə vüslatı-dəm
Hal beləykən necə deyim, qəm ilə hicran gecələr.

...Bilirəm nahar qiymətin, leyl ocağıdır ülfətin,
Etməzmi Miskini məthin, təqdire şəyan gecələr (Miskini 2017).

Şərqi Anadolu aşığılıq ənənələri ilə yoğrulmuş şair xalqının bağlı olduğu adət-ənənələrindən, yüksək əlaqından və incə zəkasından məharətlə bəhrələnərək öz yaradıcılığında istifadə etmişdir. Şairin həyata baxışının, estetik idealının ünsürləri olan etibar, sədaqət, dostluq kimi bəşəri məziyyətlər şeirlərinin aparıcı qayəsini təşkil edir:

Sevənlərə könül verdim,
Yola çevirdilər məni,
Damlə belə deyil idim,
Gölə çevirdilər məni.

Toxumu döl eylədilər,
Tikanı gül eylədilər,
Yarı bülbül eylədilər,
Gülə çevirdilər məni.

Sərimi sevdəyə saldım,
Gah boşaldım gahi doldum,
Məhəbbət arısı oldum,
Bala çevirdilər məni.

Miskinini öyüddülər,
 Dənə-dənə üyüddülər,
 Dil bilməzdim öyrətdilər,
 Dilə çevirdilər məni (Miskini 2004: 9).

Sadiq Miskini şeirlərini qəzəl, qəsidə, divani, qoşma, gəraylı, təcnis, cığalı təcnis, divani, bayatı və s. vəznlərdə yaratmışdır. Yaşadığı dövrün ictimai-siyasi hadisələrinə biganə qala bilməyən ozanımız “taşlama” adlanan xüsusi həcv üslubundan da məharətlə istifadə etmiş, dövrünün, siyasi həyatın, qloballaşmanın, insanların və s. neqativ hallarını çəkinmədən sazı və sözü ilə tənqid atəşinə tutmuşdur:

Ərbabi-cəhalət ordu misalı,
 Varır bir hücumla elmin üstünə.
 Qələm, nə durursan, qeyd et bu halı,
 Palçıq çəkənlər var günün üstünə.

Dövrü-zəmanədə bax, noldu işlər,
 Ayaqdan dönmədir indiki başlar,
 Cahil fürsət tapdı kamili daşlar,
 Bilməm nə deyim mən bunun üstünə.

Hiyləgər qazancı haramda gördü,
 Oyunlar çevirdi, vurğunlar vurdu,
 Sərvətlər topladı, varlığa ərdi,
 Siyasət yapanlar dinin üstünə.

... Miskiniyəm, kimə yazsam ərzihal,
 İstədiyim günlər hey oldu xəyal,
 Zindana çevrildi nurlu istiqbal,
 Gəlindi aqibət sonun üstünə (Türk Şairleri Şiir Antolojisi 2008: 268).

Sadiq Miskini xalq yaradıcılığından bəhrələnmiş; bayatılardan, nəğmələrdən, laylalardan, hikmətli sözlərdən və s. qidalanmışdır. Elə buna görədir ki, onun yaradıcılığı xalqın ruhunu təmsil və tərənnüm edir. Sadiq Miskini poeziyası xəlqiliyi ilə diqqəti cəlb edir. Fikri lirik şəkildə vermək, hər hansı konkret hadisəyə və yaxud gözəlliyə öz mövqeyini bildirərək onu qələmə almaq aşiq Miskini yaradıcılığının əsas xüsusiyyətlərindəndir:

Dur hələ, dur hələ, getmə,
Gözəl, bir əylən, bir əylən.
Gedib könlümü incitmə,
Gözəl, bir əylən, bir əylən.

Miskini gözələ talib,
Vardırımı bu yolda qalib?
Nə olar, insafa gəlib,
Gözəl, bir əylən, bir əylən.

... Miskini gözələ talib,
Vardırımı bu yolda qalib?
Nə olar, insafa gəlib,
Gözəl, bir əylən, bir əylən. (Miskini 2011: 3)

Sadiq Miskini yaradıcılığında geniş yer tutan təbiət və insan gözəlli aşığın ilham qaynağıdır. Aşiq gözəlləmələrin dili ilə al-əlvan boyalarla söz çələngi quraraq həm təbiət, həm də insan gözəlliklərini tərənnüm edir. O, insanı təbiətdən ayırmır, əksinə onları bir vəhdət halında görür, duyur və tərənnüm edir:

Coş, ey dəli könül, bahar zamanı,
Açıldı çiçəyi, gülü baharın.
Ötər cümlə quşlar, qılar fəğanı,
Çözüldü dəhanı, dili baharın.

Bənövşə tütüya yayıldı düzə,
Qovuşduq papatya, lalə, nərgizə,
Yarın qoxusunu gətirər bizə.
Əsəndə dağlardan yeli baharın.

... Gözəllər gülşəndə sallanıb gəzər,
Ağ gərdan üstünə qızılgül düzər,
Miskini bahara mədhiyyə yazar.
İlhamdır yaşılı, alı baharın (Yaşayan Tarih Sadıq Miskini 2007: 47).

Klasik aşiq poeziyasının qəlibləşmiş məhəbbət şeirlərində olduğu kimi, aşiq Miskini yaradıcılığında da “Gözəllik ondur, doqquzu dondur” hikmətinə əməl olunmuş, onun gözəlləmələrində incəlik, gözəllik, saflıq kimi duyğular tərənnüm edilməklə yanaşı, gözəlin xarici görkəmi, geyimi, bər-bəzəyi də xüsusi bir zövqlə təsvir edilmişdir:

Gözəl, gözəl olar on beş yaşında,
Günəş çalar, ay parlayar qaşında,
Qolçaq qolda, ipək yaylıq başında,
İrəng-irəng şalları var gözəlin.

Dəli könül gözəllərin məstində,
Əğyar insan olmaz gözəl dostunda,
Ağ gərdanda, büllur buxaq üstündə
Sıra-sıra xalları var gözəlin.

... Miskini gözəlin yaylasın yaylar,
Çalar qopuzunu, türküsün söylər,
Aşıqlər ordusu xidmətin eylər,
Dəstə-dəstə qulları var gözəlin (Miskini 2011: 3).

Sadiq Miskini böyük tarixi keçmişə və sənət ənənələrinə malik Axıska, Ağbaba-Çıldır, Qars-Gümrü-Kağızman aşiq sahəsini əhatə edən şimal-şərqi Anadolu aşiq mühitinin yetirməsidir. O, hər hansı bir ustadın yanında şagirdlik etməsə də, peşədən yetişmə bir aşiqdir. O, fitri istedadı və zəhmətkeşliyi sahəsində həmişə öz üzərində çalışmış, yaşatdığı sənətin məsuliyyətini çiyinlərində daşımışdır. Bu mühitin orijinal saz havalarına, sənətkarlıq xüsusiyyətlərinə və aşıqlıq sənətinin sirlərinə dərinlən bələd olan aşiq-şairimiz həm də yaşadığı coğrafiyada böyük nüfuz sahibidir. O, insanların mənəvi-psixoloji aləminin, dünyagörüşünün formalaşmasına şeirləri və örnək heyat tərzilə böyük təsir göstərir.

Şeirlərinin dili

Şimal-şərqi Anadoluda müxtəlif dövrlərdə bir çox türk tayfaları yaşamışdır. Bu səbəbdən də yerli əhali zəngin folklorla və fərqli ləhcələrə sahibdir. Oturaq əhalidən başqa, bura zaman-zaman heyvandarlıqla məşğul olan yarımköçəri tayfaların güzərgahı, bir çox türk tayfalarının məskəni olmuşdur. Qarapapaq və ya tərəkəmə, dünbülü və ya çarıqçı, qacar, türkman, ayırım, əfşar, bayat, muğan, qrel, sorsor tayfaları müxtəlif dövrlərdə bölgənin bəzi kənd və qəsəbələrində yerləşmişlər. Bu türk tayfalarının heyat tərzilə, adət-ənənələri kimi ləhcə xüsusiyyətləri də bir-birinin təsirinə məruz qalmışdır.

Bu gün bu türk tayfaları öz daxilində dil fərfinə görə daha kiçik qollara ayrılır. Məsələn, yerli Qars ləhcəsi öz daxilində Qars kəndli ləhcəsinə, Zarşad (Arpaçay), Bardız, Şöreyel ləhcəsinə və sair qruplara ayrılır. Aralarındakı kiçik fərqlərə baxmayaraq, bu ləhcələr özekdə bir bütündür. Ləhcə xüsusiyyətləri, bölgələrə görə fəqlilik göstərsə də, hakim dil xüsusiyyətləri Azərbaycan türkcəsini xatırladır.

Sadiq Miskininin dili də bu xüsusiyyətlərə uyğun olan yerli Kağızman ləhcəsidir. Bu ləhcə Qərbi Azərbaycanın Ağbaba, Şöreyel, İrəvan və türkiyənin İğdır ləhcəsinə yaxındır. Kağızman ləhcəsində danışan şair yazarkən Türkiyə türkcəsinin müasir tələblərinə əməl etməyə məcburdur. Sadiq Miskini Azərbaycan və Anadolu aşiq sənətinin birləşdiyi, vəhdət təşkil etdiyi bir bölgədə yaşayıb-yaratdığı üçün bu bölgənin ən qabaqcıl ənənələrini dərinlən mənimsəyən və yaradıcılığında əks etdirən istedadlı sənətkardır. Axıcı, lirik şeirlər müəllifi Sadiq Miskini həm heca vəznində, həm əruz vəznində, həm də sərbəst təzde şeirlər yazmışdır. Bütün bunlardan başqa onun yaradıcılığında ənənəvi aşiq şeir tərzindən başqa 3-4 hecalı şeirlərə də rast gəlinir.

Əsasən aşiq təzi şeirləri ilə məşhurlaşan aşiq-şair klassik aşiq poeziyasının qəlibləşmiş söz və ifadələrini, aşiq şeirindəki tanış rədifləri şeirlərində bol-bol işlətməmiş, eyni zamanda, Anadolunun qərbindən gəlmiş ifadə və deyimlərdən də istifadə etmişdir. Əsasən bölgə insanına xitab edən şeirləri anlaşılır və səlist bir ləhcədədir. Eyni zamanda bütün Türkiyəyə xitab etmək üçün şair ümumtürk aşiq şeirdə qəbul olunmuş terminlər və müasir ifadələr işlətməmişdir.

Miskinin şeirləri ortaq türkçənin qohumluq dərəcəsinin əhəmiyyətini nəzərə alaraq Azərbaycan türkcəsinə həm tərcümə, həm də transliterasiya edilə bilər. Qeyd edək ki, transliterasiya bir yazı sistemindəki hərflərin başqa yazı sisteminin hərfləri ilə verilməsidir. Başqa sözlə desək, sözün və ya cümlənin bir əlifba qrafiki ilə yazılışının digər əlifba qrafiki ilə yazılmasıdır. Bu zaman hər bir hərf digər əlifbanın hərfi ilə deyildiyi kimi yazılır. Miskini yaradıcılığını Azərbaycan oxucusuna təqdim etmək lazım olarsa şeirlərdə zaman-zaman rast gəldiyimiz “kəndi”, “tən” “qarınca”, “yarab”, “arifan”, “ədna”, “xançı”, “camalulla” və s. sözlər yerinə görə bəzən Türkiyə türkcəsində olduğu kimi saxlanıla, “e”, “g”, “h” və s. hərfləri də müvafiq olaraq “ə”, “q”, “x” və s. hərfləri ilə əvəz oluna bilər. Bundan başqa yerli dialektde işlədilən “mana”, “sana”, “nedəyim”, “nedim”, “ataş” “iyid”, “qaç”, “aşq”, “nəhir”, “yüce”, “iyi”, “zatən” və s. kimi sözlər yenə də yerinə və məqamına görə orijinalda olduğu kimi saxlanıla bilər (Əskər 2013: 153).

Eyni dilin müxtəlif ləhcələrində olduğu üçün bəzən şeirlər transliterasiya qanunlarına tabe olmur. Bu zaman şeirləri bütövlükdə misra-misra tərcümə etmək lazım gəlir. Tərcümə zamanı şeirlərin yarandığı şəraiti, daşdığı informasiyanı, obrazlı ifadələri, bədii təsvir vasitələrini toxunulmadan saxlamaq lazımdır. Şeirlər mümkün qədər orijinala yaxın tərcümə olunmalı, bəzən söz birləşmələri, ifadələr, sözlər də olduğu kimi saxlanılaraq mətnin sonunda izahı verilməlidir. Bu, yalnız sözlərin və ya misraların tərcüməsi zamanı şeirin dilinə, sintaktik quruluşuna, fonetikasına, orfoqrafiyasına, qafiyəsinə, hecaların sayına, fərqli və özünəməxsus xüsusiyyətlərinə, bədii təsvir və ifadə vasitələrinə hətta məzmununa xələl gəldiyi zaman edilməlidir. Tərcümə zamanı axıcı, ahəng qanununa tabe olan, obrazlı ifadələrdən yerli-yerində istifadə olunmalıdır.

Deyim tərzi, ifadə vasitələri ilə Azərbaycan oxucusuna doğma olan Miskini şeirində özündən əvvəl dəfələrlə müraciət olunmuş bir çox tanış rədiflərdən istifadə olunmuşdur. Məsələn, onun şeirlərində ta Vaqifdən bölgənin nakam aşığı Qağızmanlı Rəcəb Hifziyə qədər davam edən “Qurban olduğum” rədifi tez-tez işlədilmişdir. Yalnız aşiq şeirində deyil, müasir Azərbaycan şeirində bu rədif hələ də öz canlılığını, işləkliyi qoruyur. Sadiq Miskininin “Qurban olduğum” rədifi şeiri öz doğmalığı ilə qəlbimizi rıqqətə gətirir:

Sabahdan yaşıla, axşam maviyə,
Çalan gözlərinə qurban olduğum.
Səfalar bəxş edib təbəssüm ilə,
Gülən gözlərinə qurban olduğum.

Bəzən bağçadakı gülün rəngində,
Bəzən geyindiği şalın rəngində,
Bəzən pətəkdəki balın rəngində,
Olan gözlərinə qurban olduğum.

... Yarımın qaşları qüdrət qələmi,
Üzünün ziyası tutar aləmi,
Sadiq Miskiniyə tanrı salamı,
Salan gözlərinə qurban olduğum (Miskini 2017).

“Çiçəklər”, “lalələr”, “durnalar”, “bülbüllər”, “qadan alım” və s. kimi klassik aşiq şeiri rədifləri də Sadiq Miskininin yaradıcılığında geniş yer almışdır. Bu nümunələri istənilən qədər uzatmaq mümkündür. Bütün bunları nəzərə aldığımız zaman Sadiq Miskininin şeirləri Azərbaycan oxucusu üçün yad deyildir. Sadiq Miskini min illərdir yol gələn aşiq-ozan sənətinin dəyərli nümayəndəsi, Yunus Əmrə, Qurbani, Xəstə Hasan, Şenlik yadigarı, yaşadığı coğrafiyanın ənənələrindən doğmuş bir sənətkarıdır.

Azərbaycanın müasir siyasi sərhədlərindən kənar yaranmış milli mədəniyyət nümunələri ölkəmizin etno-mədəni sisteminin tərkib hissələridir. Bu gün qədim və zəngin bir aşiq mühitinin əlimizdə qalmış hissəsində bir sənətkar kimi bu mühitin saz-söz sənətinin tərəqqisi üçün yorulmadan çalışan Sadiq Miskini sənətinin tədqiqi həm folklorumuzun, həm də aşiq ədəbiyyatı tarixinin real elmi mənzərəsini yaratmaq baxımından vacibdir.

KAYNAKÇA

ASKƏR N. (2015) Ahıska Âşık Muhitinden Bir Usta: Hasta Hasan // **“Bizim Ahıska”**. – №37. Ankara. 30-34.

ASKƏR N. (2016) **Aşık Nəsibin yaradıcılıq yolu**. Bakı. Elm və təhsil.

ASKAR N. (2017) Ağbaba-Çıldır aşık gələniyinin soy ağacı // **“Türküstan” qəzeti**. – 7 fevral. Bakı. 13.

ASKAR N. (2013) Miskinidir mənim adım, nə gizliyəm, nə əfsanə // **“Dədə Qorqud”**. – Bakı,. – №2. 152-166.

KÜÇÜK S. (2015) **Aşık Mahmut Işık, Yaşamı-Sənəti-Şiirleri** Ürün Yayınları, Ankara.

MİSKİNİ S. (2004) **Sevənlərə könül verdim**. Kum Yayınları, İstanbul.

MİSKİNİ S. (2017) **Mülk-i Suhan**. Ürün Yayınları, Ankara.

MİSKİNİ S. Güzel Bir Eğlen // **Gözlem Gazetesi**. – Kağızman. 2011. №152. 3.

MİSKİNİ S. Gülleri Vardır Güzelin // **Gözlem Gazetesi**. – Kağızman. 2011. №144. 3.

Türk Şairleri Şiir Antolojisi (2008) Hazırlayan: A. Gündüz, 5. Cilt, Gündüz Kitabevi Yayınları, Ankara.

Yaşayan Tarih Sadık Miskini, (2007) Hazırlayan L. Gülderen, Ürün Yayınları, Ankara.

<https://www.msxlabs.org/forum/muzik-tr/29251-sait-kucuk-asik-miskini.html> son aktivləşmə 23 mart 2017